

MÓWIAĄCE ZNAKI WŁADZY

Znaki pieczętne, przywieszane do dokumentu, nie tylko utrwalają wizerunek przypisany władcy, ale również są nośnikiem opowieści o ludziach, których życie i rola odegrana w historii zapisane zostały w źródłach przechowywanych w Archiwum Państwowym w Opolu. Prezentowana wystawa jest kolejnym zaproszeniem do wspólnie przeżywanej przygody z teraźniejszością, nabierającej sensu poprzez to, co minione.

Biogramy postaci, które miały wpływ na rozwój Opolu i ziemi opolskiej, opracowano na podstawie publikacji „Opolanie znani i nieznan. Średniowiecze” pod redakcją Anny Pobóg-Lenartowicz oraz „Opole. Dzieje i tradycja” pod redakcją Bernarda Linka, Krzysztofa Tarki i Urszuli Zajązkowskiej.

Wystawę wzbogacano podcastami z udziałem prof. dr hab. Anny Pobóg-Lenartowicz, która z ogromną znajomością tematu opowiada o średniowiecznym Opolu i bohaterach tamtych czasów.

Nie zapomniano też o najmłodszych odbiorcach wystawy – specjalnie dla nich przygotowane zostały bajki inspirowane autentycznymi wydarzeniami i osobami związanymi z dziejami Opolu. Bajki przygotowały: dr hab. Małgorzata Iżykowska i dr Małgorzata Blach-Margos. Swoich głosów użyczyli: Małgorzata Blach-Margos, Maria Leśniowska, Justyna Sowińska i Tomasz Heller.

MÓWIĄCE ZNAKI WŁADZY

Początki dziedzicznego księstwa opolskiego sięgają 1202 r. Protoplastą opolskiej linii Piastów, której panowanie trwało nieprzerwanie do 1532 r., był Mieszko Laskonogi. Jego syn, Kazimierz, po objęciu rządów w 1211 r. uczynił z Opola stolicę księstwa opolsko-raciborskiego.

Książę zajął gród opolski usytuowany na Ostrówku, by wybudować na nim własny zamek. Ludność grodu została wysiedlona na prawy brzeg Odry, aby zasiedlić nowo powstające miasto.

W polityce gospodarczej książę przykładał dużą wagę do rozwoju miast i handlu, a zwłaszcza zakładania miast przez sprowadzanych z zachodu osadników. Z powodu braku dokumentów nie znamy dokładnej daty lokacji Opola. Miało to z pewnością miejsce między 1211 a 1217 r.

Kazimierz zasłynął również swoim wsparciem dla Kościoła na Śląsku, czego wyrazem są liczne fundacje, z przeniesieniem klasztoru norbertanek z Rybnika do Czarnowas na czele.

Za panowania Kazimierza pojawił się herb Opola (pół orła i pół krzyża), nawiązujący do tradycji książąt opolskich oraz do wyprawy krzyżowej, w której książę wziął udział, i przywiezionych stamtąd relikwii Świętego Krzyża.

Wyrazem suwerenności Kazimierza było bicie własnych monet – denarów opolskich.

Kazimierz zmarł w 1229 lub 1230 r. Po jego śmierci władzę w księstwie objęła jego żona, księżniczka bułgarska Viola, pełniąc rządy opiekuńcze nad swymi małoletnimi synami, Mieszkiem i Władysławem.

Panowanie kolejnego władcy opolskiego, Mieszka zwanego Otyłym, było wprawdzie krótkie (1238-1246), ale ważne, zwłaszcza dla Opola. Dzięki niemu udało się bowiem zachować integralność księstwa opolskiego.

Bezpotomna śmierć księcia umożliwiła objęcie władzy jego młodszemu bratu, Władysławowi. Okres rządów Władysława I Opolskiego, trwający od 1246 r. aż do 1281 r., był czasem rozkwitu dla całego Górnego Śląska. Z tego powodu Władysław uważany jest za najlepszego gospodarza ziemi opolskiej oraz nazywany jest „ojcem miast górnośląskich”. Śmierć księcia w 1281 r. zakończyła pewien etap w rozwoju księstwa opolskiego. Władysław był bowiem ostatnim księciem, który rządził jednolitym, niepodzielnym terytorium Górnego Śląska.

Księstwo opolskie zostało podzielone między synów księcia, przy czym władcą Opola został Bolesław I. Należał on do najwybitniejszych władców opolskich. Bolesław doprowadził do końca obmurowanie Opola, a przy swoim zamku na Ostrówku wybudował wieżę, zwaną dziś Piastowską. Osadził na opolskiej „górcie” dominikanów, a po pożarze, który wybuchł w 1307 r., podjął się budowy klasztoru i kościoła dla franciszkanów.

Książę Bolesław przez cały okres swych rządów starał się realizować ambitne plany swego ojca zmierzające do zdobycia korony królewskiej.

Bolesław I pozostawił po sobie trzech synów, między których podzielił swoje księstwo. Władzę w Opolu przejął najmłodszy z nich, również Bolesław (II). Bolesław kontynuował zapoczątkowaną przez ojca budowę kościoła i klasztoru franciszkanów. Po śmierci Bolka II jego synowie podzieliли między sobą ziemie księstwa, a także samo Opole – część prawobrzeżną otrzymał Władysław, część lewobrzeżną Bolko III. Władysław, zwany Opolczykiem, zasłynął wśród książąt górnośląskich najbardziej błyskotliwą karierą polityczną u boku Luksemburgów i Andegawenów. Działania na arenie międzynarodowej nie wpłynęły jednak na brak zainteresowania Opolem, o czym świadczą poczynione przez Władysława inwestycje – budowa nowego zamku na „górcie”, rozbudowa kompleksu dominikańskiego i fortyfikacji od strony południowej.

Książę Władysław doczekał się jedynie córek, stąd spadkobiercami księstwa opolskiego zostali po jego śmierci w 1401 r. bratankowie – Bolesław IV, który przejął władzę w Opolu (na zamku starym) oraz Bernard, który został księciem niemodlińskim.

Na czasy rządów Bolka IV przypadł wybuch rewolucji husyckiej. Tereny księstwa opolskiego przez wiele lat narażone były na łupieżcze napady wojsk husyckich oraz ich śląskich zwolenników.

Po śmierci Bolka IV Opole przypadło jego synom – Janowi, Henrykowi i Mikołajowi. Na skutek wczesnej śmierci Henryka i Jana jedynym władcą opolskim został Mikołaj I. Jego rządy przypadły na okres walk o wpływy na Śląsku, w których wzięli udział Jerzy z Podiebradów, Maciej Korwin i Kazimierz Jagiellończyk.

Ojcowizną po śmierci Bolka IV podzielili się jego synowie. Dwaj starsi bracia, Jan i Mikołaj II, wzięli we władanie Opole jako tzw. bracia niedzielni (ich posiadłości nie mogły być dzielone). Trwało to do tragicznej śmierci Mikołaja II w Nysie w 1497 r. Od tego momentu Jan, zwany później Dobrym, został jedynym i – jak się później okazało – ostatnim księciem opolskim.

W chwili śmierci księcia Jana Dobrego w 1532 r. Opole było jednym z największych miast Górnego Śląska. Stanowiło centrum władzy politycznej, administracyjnej, sądowniczej i religijnej. Było też ważnym ośrodkiem handlowym i kulturalnym. Książę pozostawił po sobie nowe rozwiązania ustrojowe, zasobny skarbiec, dobrze prosperującą gospodarkę, ale nie zostawił następców. Wraz ze śmiercią Jana Dobrego czasy świetności miasta minęły na wiele wieków.

My, Bolesław [II], książę Śląska i pan na Opolu, dla większej pomyślności i dobrobytu miasta naszego Opolu nadaję mu takie prawa i wolności, jakie obowiązują w mieście Środzie. Uczyniłem to w obecności: sędziego Nynogneusa, Frederica Stanisa, Friscona Stange, Piotra Colemosa, Jana, sołtysa Nowej Wsi i rektora Jana.

Działo się 6 lipca 1327 r., w poniedziałek, w oktawie święta Apostołów Piotra i Pawła.

BOLESŁAW II

znany także jako Bolko II opolski, urodził się ok. 1300 r. W latach 1313–1323 wraz z bratem Albertem rządził w Opolu i Strzelcach. Od 1323 r. był samodzielnym księciem opolskim.

W swoich rządach w księstwie opolskim Bolko II skupił się na działalności gospodarczej, lokując wiele miejscowości na prawie niemieckim i dbając o rozwój handlu, rzemiosła, a także o stan dróg i bezpieczeństwo podróżnych. Uzyskane dzięki swej gospodarności fundusze wykorzystał na wykup w 1351 r. Byczyny i Kluczborka oraz Sławięcic. Za jego czasów doszło do rozbudowy zamku na Ostrówku, m.in. wybudowano stajnie mogące pomieścić nawet 80 koni.

Bolko II szczególnie upodobał sobie klasztor franciszkanów w Opolu. To w czasie jego panowania doszło do poświęcenia nowej świątyni. Znajdująca się w kościele kaplica św. Anny stała się nekropolią Piastów Opolskich. Tam też po śmierci 21 czerwca 1356 roku książę został pochowany.

Prawo średzkie powstało w XIII w. w Środzie Śląskiej jako odmiana prawa niemieckiego. Na prawie średzkim lokowano wiele miast i tysiące wsi. Szczególną rolę prawo to odegrało w XIII i pierwszej połowie XIV w., stanowiąc próbę przystosowania prawa niemieckiego do polskich warunków i potrzeb. Opole przyjęło prawo średzkie, uzyskując dnia 6 lipca 1327 r. przywilej od księcia Bolka II. Według prawa średzkiego w mieście rządził sołtys lub wójt dziedziczny wraz z ławnikami, a miasto posiadało ograniczoną autonomię i sądownictwo. Wójt dysponował ograniczonymi kompetencjami w zakresie prawa karnego, m.in. nie wolno mu było rozpatrywać spraw o rozbój, gwałt, podpalenie i najście na dom. Opole stosowało prawo średzkie przez ćwierć wieku.

Miejsce wystawienia dokumentu nie zostało podane. Prawdopodobnie było to Opole.

Dokument spisany po łacinie na pergaminie o wymiarach 34,5 cm na 16,8 cm.

Na dole zakładka z oczkami do przywieszenia pieczęci.

Pieczęć przywieszona na zielono-różowym lub zielono-żółtym jedwabnym plecionym sznurze, z naturalnego wosku pszczelego.

Obecnie zarówno pieczęć, jak i sznur mają kolor brunatny. Grubość pieczęci 12 mm, średnica 65 mm. Z tyłu odciski palców.

Jest to tak zwana pieczęć piesza. Wizerunek: książę w zbroi, stoi na tle murów obronnych, w prawej ręce trzyma miecz, oparty o prawe ramię, na lewej tarcza z orłem.

Legenda: S. BOLESLAI. SECUNDI. DEI GRACIA. DEI. GRACIA. DUCIS. OPOLIENSIS (pieczęć Bolesława II, z Bożej łaski księcia opolskiego).

Akta miasta Opolu, sygn. 1

My, Władysław [II] i Bolesław [III], książęta opolscy, oraz rada miejska Opola ustalamy, że właściciele niezabudowanych miejsc przeznaczonych pod zabudowę, znajdujących się w granicach miasta, mają obowiązek je zagospodarować, a jeśli tego nie uczynią, po upływie jednego roku każdy, kto wyrazi taką wolę, może wybudować na takim placu budynek tak, jakby teren ten należał do niego.

*Działo się w Opolu,
26 marca 1365 r.*

WŁADYSŁAW II OPOLCZYK

urodził się pomiędzy 1326 a 1330 r. w Opolu, na zamku na Ostrówku. Był najstarszym synem księcia opolskiego Bolka II i Elżbiety świdnickiej, wnuczki Władysława Łokietka.

Jeszcze za życia ojca Władysław wyjechał na Węgry, by tam zyskać obycie i doświadczenie polityczne. Po śmierci Bolka II w 1356 r. Władysław został władcą niewielkiego księstwa opolskiego poddanego zwierzchnictwu czeskiemu. Karierę polityczną rozpoczął w połowie lat sześćdziesiątych XIV w., wiążąc ją z dworem króla węgierskiego Ludwika Andegaweńskiego. W jego imieniu uczestniczył w wielu ważnych misjach dyplomatycznych. W 1364 r. Władysław wziął udział z ramienia Węgier w zjeździe władców w Krakowie, zorganizowanym z okazji otwarcia Akademii Krakowskiej.

Służba Andegawenom zaowocowała bardzo szybko – już na początku 1367 r. Ludwik mianował Władysława palatynem, co uczyniło księcia opolskiego najważniejszym po królu człowiekiem w państwie.

Ponieważ w rodzowym zamku na Ostrówku mieszkał jego brat Bolko z rodziną, Władysław postanowił wybudować dla siebie nową siedzibę. To z jego inicjatywy i za jego pieniądze stanął na opolskiej „górze” zamek zwany wówczas „nowym”, a później „górnym”. Książę zadbał także o sąsiadujących z zamkiem dominikanów, dla których wybudowano murowany kościół i nowe zabudowania klasztorne. To dzięki niemu na opolskim Rynku stanął ratusz. Prawdopodobnie za jego pieniądze powstały w kościele franciszkanów nagrobki jego ojca i dziada, wykonane w warsztacie mistrzów Parlerów z Pragi.

Władysław jako książę opolski doprowadził do podpisania układu 22 miast, zapewniającego rozwój handlu, utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na drogach, zwalczanie rozbojów. Był to pierwszy w historii „związek miast księstwa opolskiego”.

Władysław należał do najbardziej hojnych fundatorów swoich czasów. Największą sławę zapewniła mu fundacja klasztoru paulinów na Jasnej Górze.

Książę miał dwie żony, z którymi doczekał się wyłącznie córek. Zmarł 8 lub 18 maja 1401 r. w Opolu. Został pochowany pod kaplicą św. Anny w kościele Świętej Trójcy przy klasztorze franciszkanów w Opolu.

Bolko III był najmłodszym synem Bolesława II. Po śmierci ojca w 1356 r. objął władzę w stołecznym Opolu. Z jego inicjatywy w kaplicy św. Anny w kościele franciszkanów stanęły nagrobki Bolka I i Bolka II.

Rada miejska w średniowieczu była organem samorządowym miasta lokowanego na prawie niemieckim. Sprawowała bieżący zarząd, do jej kompetencji należało sądownictwo (dzielone z ławą sądową), a także prawodawstwo. Składała się z burmistrza i rajców.

Pierwsza rada opolska pojawiła się w dokumencie z 1287 r. wystawionym przez księcia Bolka I. Z pewnością rada działała też w pierwszym 20-leciu XIV w., gdyż w 1327 r. rajcy zwrócili się do Środy Śląskiej o pouczenie prawne z zakresu kompetencji wójta i rady. Prawdopodobnie doszło do sporów między radą a wójtem, które w ten sposób próbowano rozwiązać. Z treści pouczenia wydanego 24 czerwca 1327 r. wynika, że rada miała decydować w sprawach administracji targowej, rozstrzygając o miarach, wagach i handlu żywnością.

Za panowania Władysława II i Bolesława III przebudowie uległo centrum Opola. Po pożarze, który dotknął miasto w 1351 r., wiele domów było zniszczonych i opuszczonych. Z tego też powodu w 1365 r. książęta Bolesław III i Władysław polecieli właścicielom działek zagospodarować je w ciągu roku pod groźbą przekazania ich osobom, które zdecydują się postawić na nich dom. Proces porządkowania przestrzeni miejskiej trwał przez kilka następnych lat. Jeszcze w 1376 r. książę Władysław upoważnił radę miejską do swobodnego dysponowania tymi działkami, które w ciągu sześciu tygodni nie zostaną zabudowane. Niewykluczone, że wszystkie te działania były częścią większego planu, związanego z budową pierwszej siedziby władz miejskich w Opolu – ratusza.

Dokument spisany po łacinie na pergaminie o wymiarach 22,5 cm na 12,2 cm z zakładką na dole, ze szparami służącymi do przeplecenia pasków pergaminu do mocowania pieczęci. Końcówki pasków wychodzą z dołu i boku każdej pieczęci.

Pieczęć przywieszona na podwójnych paskach pergaminu.

Materiał – воск naturalny (dziś określane jako jasnobrunatny):

1. Pieczęć księcia Władysława II o średnicy 3 cm

Legenda: S. LADISLAI. DUCIS. OPPOLIENSIS.

Wizerunek: hełm garnkowy, a nad nim paw z rozwiniętym ogonem

2. Pieczęć księcia Bolesława III o średnicy 3 cm.

Wizerunek (pieczęć piesza): książę stoi w zbroi, w tle mury obronne, w prawej ręce trzyma miecz oparty o ramię, w lewej – tarczę z orłem

Legenda: S. BOLCONIS. TERT. DUCIS. OPPOLIENSIS

3. Pieczęć miasta Opola o średnicy 3,8 cm

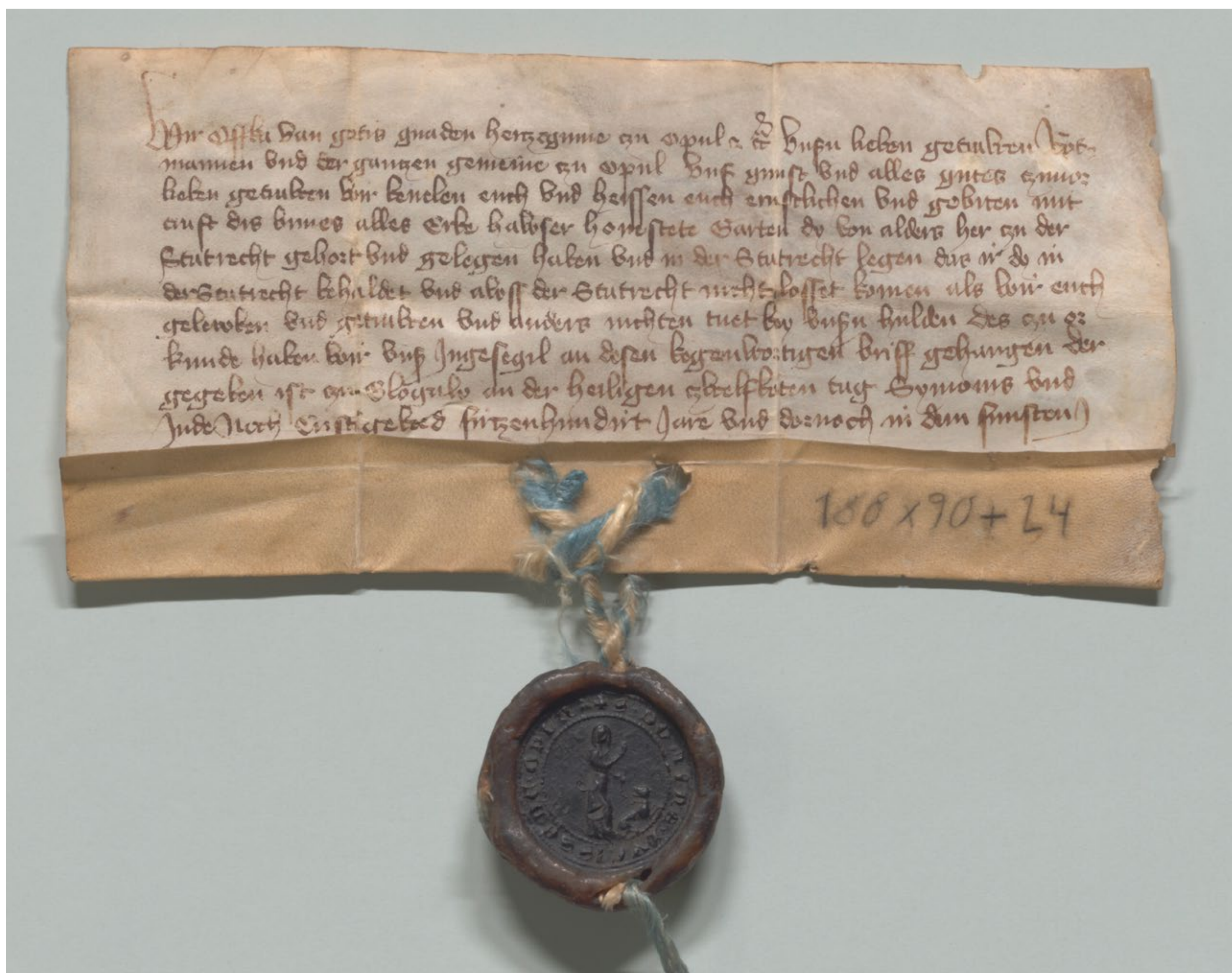
Wizerunek: pół orła i pół krzyża (herb Opola), skrzydło orła o 4 piórach, ramiona krzyża zakończone listkami koniczyny, na górze gwiazdka.

Legenda: S. NOVUM. MINUS. CIVITATIS. OPPOLIENSIS

Akta miasta Opola, sygn. 2

Bajka >>>

My, Offka, księżna w Opolu, zakazuję radzie miejskiej Opola sprzedaży placów, ogrodów i innych terenów, które od dawien dawna należały do miasta i podlegały prawom miejskim.

*Działo się w Głogówku,
15 lipca 1405 r.*

KSIĘŻNA EUFEMIA

zwana Ofką była córką księcia mazowieckiego Siemowita III i jego pierwszej żony, księżniczki opawskiej Eufemii.

Swoje imię, pochodzące z języka greckiego i oznaczające „dobrą wróżbę”, otrzymała po matce i ciotce.

Księżna Eufemia była drugą żoną księcia opolskiego Władysława Opolczyka, lecz pozostawała w cieniu swojego wpływowego męża, nie angażując się w sprawy polityczne. Książę jednak zawsze liczył się z jej zdaniem, czyniąc ją swoją cichą doradczynią oraz darząc ją ogromnym szacunkiem. W dokumentach bardzo często pojawiała się obok męża, a po jego śmierci otrzymała godziwą oprawę wdowią.

Pieczęć księżnej Ofki ma średnicę 4 cm i zawieszona jest na żółto-niebieskim jedwabnym sznurze. Księżna prawą rękę wznosi ku górze, a lewą prowadzi na smyczy lwa. Lew, symbolizujący odwagę, siłę i majestat, był często obecny na pieczęciach książąt piastowskich, zwłaszcza mazowieckich. A z tej dzielnicy księżna opolska się wywodziła.

Dokument spisany po niemiecku na pergaminie o wymiarach 18,8 cm na 8,8 cm.

Na dole zakładka z oczkami do przywieszenia pieczęci.

Pieczęć przywieszona na sznurze żółto-niebieskim, o średnicy 4 cm. Wosk zielony na talerzu z wosku naturalnego (dziś – kolor brązowy).

Kolor zielony uzyskiwało się poprzez dodanie grynspanu (tlenek miedzi) lub malachitu (węgiel miedzi); kolor brązowy – przez dodanie smoły. Kolor zielony zwykle używany był dla dokumentów wieczystych.

Jest to tzw. pieczęć stojąca kobieca: postać kobiety z jedną ręką podniesioną, w drugiej trzymająca smycz ze skaczącym psem lub lwem.

Legenda: S. DOMINE. DVCISSE. DE OPLN

Akta miasta Opola, sygn. 8

My, Bolesław [IV] i Bernard, książęta i panowie na Opolu, potwierdzamy, że rajcowie, ławnicy, przysięgli, starszyzna oraz całe miasto Opole sprzedali, za naszą wiedzą i zgodą, należące do ratusza 23 grzywny za wiardunek (1/4 grzywny) rocznego czynszu księciu Janowi, biskupowi wrocławskiemu i panu na Opolu, naszemu kochanemu bratu, który czynsz kupił z przeznaczeniem dla konwentu ojców dominikanów na Górze w Opolu.

*Działo się w Opolu na nowym zamku,
23 maja 1420 r.*

Dokument spisany po niemiecku na pergaminie o wymiarach 32,4 cm na 11,8 cm z zakładką na dole ze szparami do przeplecenia pasków pieczęci.

Pieczęcie przywieszono na podwójnych paskach pergaminowych, z ciemnozielonego wosku, częściowo zniszczone.

1. Pieczęć księcia Bolesława o średnicy 2 cm, widoczny hełm, a nad nim orzeł, tło zdobione oraz fragment legendy: „BOLCONI DUCIS”
2. Pieczęć księcia Bernarda o średnicy 3 cm, umieszczona w misce. Wizerunek: tarcza ukosem leżąca, na niej orzeł, na hełmie także orzeł, wokół labry; fragment legendy: S. BERNHARDI. DUCIS. OPOLIEN.

Pieczęć w misce wykonywało się w dwóch etapach. Najpierw z naturalnego wosku formowało się na kształt pieczęci misę, w której umieszczano paski pergaminu, na których zostanie przywieszona pieczęć. Następnie nakładano cieńszą warstwę (w innym kolorze, tu ciemnozielonym), w której odciskano tłok. Akta miasta Opola, sygn. 10

BOLKO (BOLESŁAW)

urodził się pomiędzy 1363 a 1367 r. Był drugim synem księcia opolskiego Bolka III i Anny.

W chwili śmierci ojca w 1382 r. był jeszcze małoletni, dlatego znalazł się pod opieką starszego brata, Jana Kropidły i stryja Władysława Opolczyka. W 1400 r. Bolko IV i jego brat Bernard postanowili podzielić się spadkiem. Pierwszy otrzymał księstwo opolskie, drugi zaś został księciem niemodlińskim i strzeleckim. Bolko IV od 1398 r. był żonaty z Małgorzatą, hrabianką Gorycji, z którą doczekał się czterech synów oraz córki. Książę zmarł 6 maja 1437 r. i został pochowany w miejscowej nekropolii Piastów, kościele franciszkanów w Opolu.

BERNARD

urodził się pomiędzy 1374 a 1378 r. Był czwartym, najmłodszym synem księcia opolskiego Bolka III i Anny.

W latach 1396-1400 wraz z bratem Bolkiem IV był księciem opolskim. Z małżeństwa z Jadwigą Melsztyńską doczekał się dwóch córek: Jadwigi i Anny. Zmarł 2 lub 4 kwietnia 1455 r.

JAN KROPIDŁO

był najstarszym synem Bolka III. Przydomek „Kropidło” otrzymał z powodu gęstych i kręconych włosów, którymi miał potrząsać jak kropidłem.

Jan został przeznaczony do kariery duchownej i w ciągu swojego życia uzyskał szereg beneficjów kościelnych. Otrzymał staranne wykształcenie, studiując m.in. na uniwersytecie w Bolonii. W wieku zaledwie 20 lat został biskupem poznańskim. Później obejmował kolejno biskupstwa: wrocławskie, kamienieckie i chełmińskie. Mimo licznych obowiązków i podróży nie zaniebyszał rodzinnego Opola. U schyłku życia osiadł na zamku górnym. Swoją okazałą majątek przeznaczył w części na rozwój miasta. W 1421 r. przekazał 600 grzywien groszy praskich na rzecz Opola z zastrzeżeniem, że odsetki od tej sumy mają być przeznaczone na budowę murowanych domów. Niewiele mniejszy legat zapisał na cel założenia nowego szpitala, a osobno wyznaczył sumę na posagi dla ubogich córek mieszczańskich. Był też dobrodziejem opolskich dominikanów. Ich kościół obrał też na miejsce swojego pochówku. Cenił polowania z sokołami. Jego ulubionym trunkiem było piwo. Odznaczał się elokwencją i błyskotliwym poczuciem humoru.

Kościół na Górze, pochodzący z X wieku, według legendy został wybudowany w miejscu głoszenia żarliwych kazań przez św. Wojciecha. W latach 1254-1295 pełnił funkcję kościoła parafialnego, a następnie do 1810 roku należał do dominikanów, sprowadzonych do Opola w XIII w.

My, Jan i Mikołaj [II], książęta śląscy, na Opolu, Głogówku poświadczamy, że stawiała się przed nami Dorota Pilchwicowa, a my na jej prośbę potwierdziliśmy dokument księżnej Offki, wydany w Głogówku 2 czerwca 1418 r., w którym księżna potwierdza, że Anna Barbara Jadwiga Fojt z Opola zapisała dzieciom Mikołaja Goselwica połowę swojego majątku w Sowczycach, z wyjątkiem kilku czynszów i 2 łany pola w Zakrzowie pod Opolem. Na tej podstawie potwierdzamy prawo Doroty Pilchwicowej do połowy wspomnianej wsi Sowczyce.

Działo się w Opolu,
5 czerwca 1480 r.

Świadcami tego byli: Jan Wrbeny marszałek, Mikulasz Szwarczowsky, Jan Grotowski zwany Laszke, Fredyk Landskron, Christof Czechowski, Mikulasz Szywalsky i pan Jakub Wierusz, kanonik opolski, któremu dokument ten polecono spisać.

JAN II

urodził się ok. 1460 r. Rządy w księstwie opolskim objął po śmierci ojca i najstarszego brata Ludwika w 1476 r.

Początkowo sprawował władzę wspólnie z młodszym bratem, Mikołajem II. Wkrótce jednak bracia podzielili się władzą w ten sposób, że Jan objął rządy w Opolu, Strzelcach i Brzeżu, zaś Mikołaj w Niemodlinie. Podział ten był jednak tylko formalnością, gdyż obaj bracia w dalszym ciągu współdecydowali o losach całego księstwa.

Bracia zarządzili księstwem dość zgodnie. Ich terytorium należało w tym czasie do najrozleglejszych na Śląsku i ciągle było powiększane. Dzięki układowi z księciem Janem raciborskim uzyskali obietnicę przejęcia po nim księstwa raciborskiego. U schyłku XV w. do Opola przyłączyli okręg gliwicki i Toszek.

Wspólne rządy trwały do 1497 r., kiedy to Mikołaj II zginął tragicznie. Od tego momentu Jan, nazywany później Dobrym, został jedynym i ostatnim księciem opolskim. Jan II nigdy się nie ożenił i nie miał następców. Ostatni opolski Piast umarł bezpotomnie 27 marca 1532 r. w Raciborzu, a został pochowany w kościele św. Krzyża w Opolu.

Po jego śmierci księstwo opolsko-raciborskie dostało się w całości w ręce Jerzego Hohenzollerna.

Dokument spisany w języku niemieckim na pergaminie o wymiarach 38 cm na 34,8 cm z zakładką na dole, ze szparami do przeplecenia pasków pergaminowych do mocowania pieczęci.

Pieczęcie przywieszzone na paskach pergaminowych:

1. Na czerwonym wosku, średnicy 5,5 cm

Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na hełmie taki sam orzeł, po bokach labry.

Legenda: S. JOHANNIS. DEI. G. DUCIS OPOLIEN.

2. Na czerwonym wosku, średnicy 5,5 cm

Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na hełmie orzeł wlatujący.

Legenda: S. D. NICOL. DUCIS. OPOL.

Akta miasta Opola, sygn. 19

My, Magdalena, księżna i pani na Opolu oraz my, Jan i Mikołaj, książęta na Opolu i Głogówku poświadczamy, że stawili się przed nami rajcowie miasta Opola i przedłożyli nam swoje stare prawa, zawierające postanowienia, że każdy dom i każdy plac w Opolu, które przez sześć tygodni pozostają opuszczone, od których nie płaci się należności do zamku czy też z tytułu stróżowania, mogą być przez radę miasta zabrane, a następnie odbudowane, sprzedane lub na korzyść miasta użytkowane. My zaś prawa te na prośbę rady miasta niniejszym potwierdzamy.

Działo się w Opolu
28 sierpnia 1480 r.

Obecni przy tym byli: Jan Proskowsky,
Jan Grotkowsky, Jakub Szelerzowsky,
Fredrych Landskron, Christof Czachowsky,
Mikulasz Szywaldzky i pan Jakub Wierusz,
kanonik opolski.

MAGDALENA

ostatnia księżna księstwa opolskiego, pochodziła ze znamienitego rodu książąt legnicko-brzeskich.

W 1442 r. została żoną Mikołaja I opolskiego, z którym doczekała się licznych potomstwa: 5 córek – Machna, Elżbieta, Magdalena, Katarzyna, Elekta (?) i 5 synów – Ludwik, Jan, Mikołaj, Bolesław, Bernard. Magdalena przeżyła swojego męża, zmarłego w 1493 r. Na krótko objęła rządy w księstwie opolskim, by następnie przekazać je synom. Nie chcąc podziału ziem zdecydowała, że Jan i Mikołaj będą sprawowali władzę jako bracia niedzielni. Książęta Jan i Mikołaj kontynuowali proces jednoczenia ziem rozpoczęty przez ich ojca w połowie XV w. W wyniku tych działań ich władztwo stało się jednym z największych na Śląsku. Bracia umiejętnie operowali finansami księstwa. Sprzedawali, kupowali ziemie i majątki, inwestowali w różne przedsięwzięcia i zgromadzili ogromny kapitał. Pożyczyli pieniądze książętom i królom. Rządy Jana i Mikołaja jako tzw. braci niedzielnych rozpoczęły się w 1477 r. Księżna jednak nie wycofała się całkowicie z życia politycznego księstwa. Działania, jakich się podejmowała, uczyniły z niej sprawną negocjatorkę i dyplomatkę. Z biegiem czasu poświęciła się rozwojowi kulturalnemu i duchowemu mieszkańców ziemi opolskiej. Już wcześniej, jeszcze wspólnie z mężem w 1473 r. wzniesli w Opolu drewniany klasztor i kaplicę pod wezwaniem św. Barbary. Księżna przeżyła śmierć pięciorga swoich dzieci. Mimo tak licznych potomstwa Magdaleny i Mikołaja dynastia książąt opolskich wygasła. Magdalena zmarła 10 września 1497 r. Prawdopodobnie spoczęła obok swojego męża w kościele franciszkanów.

Księżna sygnowała wystawiane dokumenty własną pieczęcią przedstawiającą herb mężowski. Jedynym elementem ją różniącym był orzeł wyobrażony bez korony.

Dokument spisany po niemiecku na pergaminie o wymiarach 40 cm na 23 cm z zakładką na dole. Pieczęcie przywieszzone na paskach pergaminowych.

1. Na czerwonym wosku w misce, o średnicy 5,4 cm
Wizerunek: w kole orzeł piastowski. Legenda: D. MAGDALENA. OPOLIEN.

2. Na czerwonym wosku, średnicy 5,5 cm
Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na hełmie taki sam orzeł, po bokach labry.
Legenda: S. JOHANNIS. DEI. G. DUCIS OPOLIEN.

3. Na czerwonym wosku, średnicy 5,5 cm
Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na hełmie orzeł wzlatujący.
Legenda: S. D. NICOL. DUCIS. OPOL.

Akta miasta Opola, sygn. 20

Podcast >>>

My, Jan i Mikołaj [II], książęta na Opolu, Górnym Głogowie [Głogówek] etc. wyjaśniamy i usprawiedliwiamy się przed Maciejem, królem węgierskim, jakobyśmy w księstwie swym utrzymywali emigrantów z Czech lub Polski, na szkodę jego królestwa. Przyrzekamy też zarówno sami, jak i wobec naszych potomków oraz naszych poddanych niezłomną wierność i przywiązanie dla domu królewskiego.

Działo się w Ostrzyhomiu [dzisiejsze Węgry], 24 stycznia 1490 roku.

Dokument spisany w języku czeskim na pergaminie o wymiarach 30 cm na 23 cm z zakładką na dole. Pieczęcie przywieszane na paskach pergaminowych:

1. Na czerwonym wosku, średnicy 5,5 cm
Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na helmie taki sam orzeł, po bokach labry. Legenda: S. JOHANNIS. DEI. G. DUCIS OPOLIEN.
2. Na czerwonym wosku, średnicy 5,5 cm
Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na helmie orzeł wzlatujący.
Legenda: S. D. NICOL. DUCIS. OPOL.
Akta miasta Opola, sygn. 21

MIKOŁAJ II

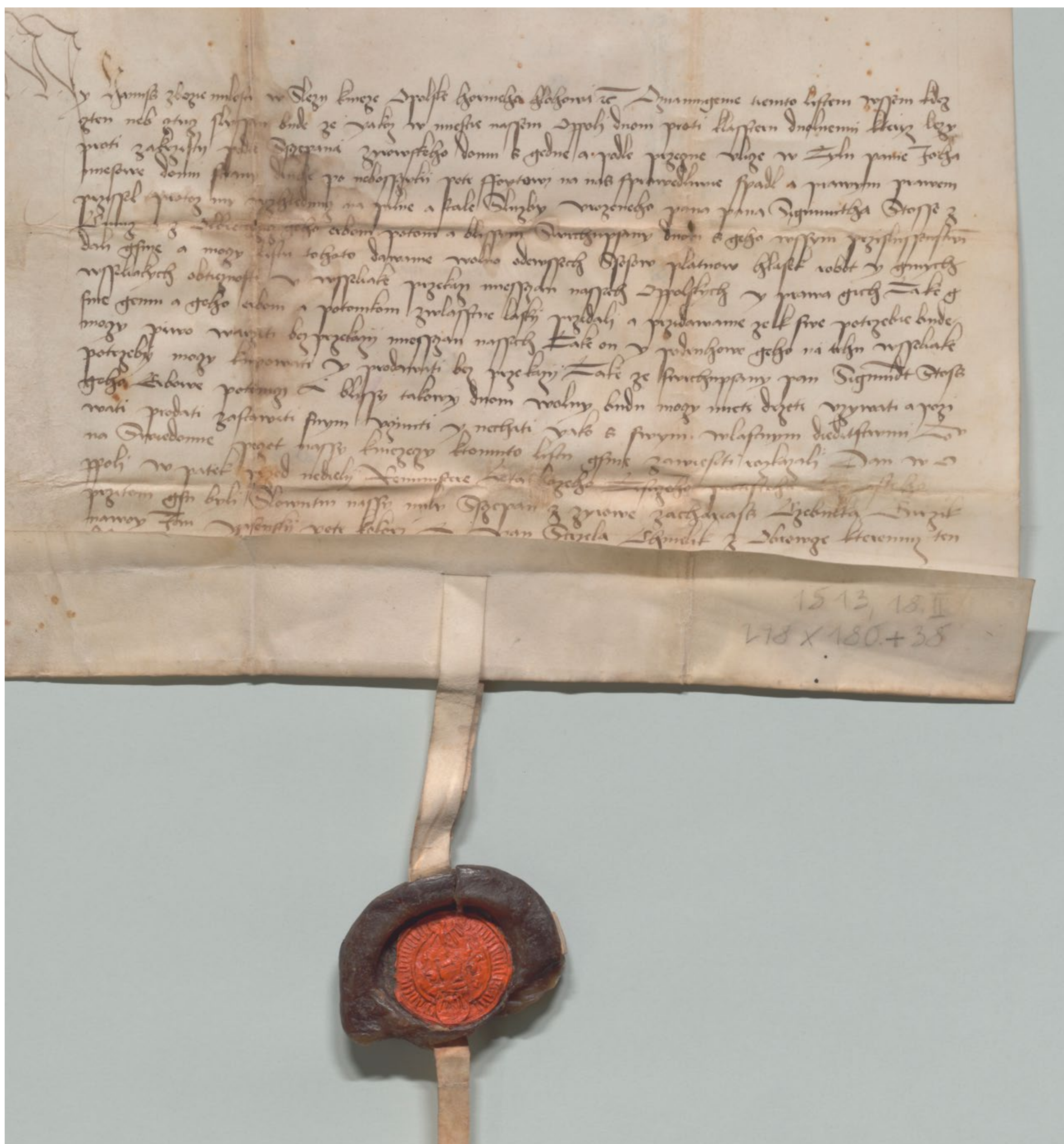
brat Jana, zginął tragicznie w 1497 r. ścięty na rynku w Nysie.

26 czerwca 1497 r. odbył się tam zjazd książąt śląskich, którego celem było ustalenie warunków złożenia hołdu Władysławowi Jagiellończykowi, królowi Czech. W trakcie obrad Mikołaj II zaatakował księcia cieszyńskiego Kazimierza oraz ranił biskupa wrocławskiego Jana Rotha. Dzięki pomocy mieszczan nyskich książę został schwytany przy użyciu sieci i osadzony w więzy. Następnego dnia nyski sąd ławniczy uznał Mikołaja winnym napaści na królewskiego starostę i biskupa oraz skazany na karę śmierci przez ścięcie mieczem. Wyrok został natychmiast wykonany. Po egzekucji ciało Mikołaja złożono w kościele, a trzeciego dnia przewieziono do Opola. Kondukt pogrzebowy wjechał do miasta przez Bramę Mikołowską, którą książę Jan kazał zamurować. Księcia pochowano w kościele franciszkanów. Bardzo uroczysty pogrzeb odbył się 6 lipca 1497 r.

Wydarzenie to miało związek wojnami, jakie toczyły się pomiędzy zwolennikami Władysława Jagiellończyka i Macieja Korwina. Maciej Korwin, zwany Sprawiedliwym, był królem Węgier, Chorwacji i Czech, a od 1474 roku sprawował władzę nad Śląskiem.

W 1479 r. Władysław Jagiellończyk i Maciej Korwin podpisali układ w Ołomuńcu, na mocy którego do Władysława należeć miały tylko same Czechy, natomiast Morawy, Łużyce i Śląsk przechodziły pod władzę Macieja. Maciej Korwin nakładał na miasta i szlachtę śląską ogromne podatki, odbierał siłą całe księstwa i rozdawał je swojej rodzinie i urzędnikom. Jan i Mikołaj także odczuli chciwość Macieja. Byli zmuszeni do świadczeń pieniężnych oraz w naturze. W 1487 r. król zaprosił obu braci na zjazd do Koźła, gdzie podstępnie ich uwięził i trzymał w niewoli tak długo, dopóki nie wypłacili mu okupu. Suma okupu była olbrzymia i wynosiła 15 tysięcy złotych węgierskich. Od tej pory książęta opolscy musieli się przed Maciejem tłumaczyć ze swoich poczynań. Na przykład 24 stycznia 1490 r. wystawili w Ostrzyhomiu dokument, w którym usprawiedliwiają się przed Maciejem, jakoby w księstwie swym utrzymywali czeskich i polskich emigrantów – nieprzyjaciół króla. Jednocześnie przyrzekają za siebie, za swoich potomków i za swych wasali niezłomną wierność domowi królewskiemu.

Ja Hanus [Jan Dobry], książę na Opolu i Górnym Głogowie [Głogówek], potwierdzam tytuł własności Zygmunta Stossa odnośnie domu Szczepana Żyrowskiego, stojącego naprzeciw Dolnego Klasztoru [franciszkanów] w Opolu.

Działo się w Opolu,
18 lutego 1513 r.

Świadcami tego byli: Szczepan z Żyrowej, Zachariasz Czebulka, Girzik Nawoy, Jan Jasensky, Piotr Kokorz, Jan Strzela Chmielik z Obrowca, któremu dokument ten przekazano.

W latach 1234-38 podjęto próbę osadzenia franciszkanów w Opolu, ale była to próba nieudana. Ostatecznie zakonnicy przybyli do Opolu w 1248 r.

Ich kościół był usytuowany najbliżej rynku, w miejscu, gdzie zwyczajowo w miastach śląskich znajdował się kościół parafialny. Świadczyło to o dużym uprzywilejowaniu franciszkanów i ich dobrych relacjach z książętami opolskimi. Klasztor i kościół uległy zniszczeniu w wyniku pożaru, który wybuchł w Opolu w roku 1307. Dwa lata później podjęto dzieło odbudowy obu obiektów. Klasztor został ukończony zapewne w trzeciej dekadzie XIV w. Poświęcenie nowego kościoła pw. Świętej Trójcy nastąpiło najpóźniej w 1359 r. Nowa świątynia, wybudowana w stylu gotyckim, od samego początku nabrała charakteru kościoła dworskiego. W 1516 roku, na mocy bulli papieża Leona X, książę Jan Dobry usunął z klasztoru franciszkanów, a na ich miejsce sprowadził bernardynów (obserwantów), którzy od roku 1473 mieszkali na przedmieściu Opolu.

Dokument spisany w języku czeskim na pergaminie o wymiarach 29,5 cm na 18,1 cm.

Pieczęć na czerwonym wosku w misce z wosku naturalnego, przywieszona na podwójnym pasku pergaminowym, o średnicy 5,5 cm.

Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na hełmie taki sam orzeł.

Legenda: S. JOHANNIS. DEI. G. DUCIS OPOLIEN.

Czerwony kolor wosku uzyskiwano dodając do wosku minię (tlenek ołowiu), cynober (siarczek rtęci), karmin (koszenila) lub glinę czerwoną (terra sigilata). Kolor ten zarezerwowany był zwykle dla monarchy lub innych uprzywilejowanych podmiotów.

Akta miasta Opolu, sygn. 23

My, Jan Dobry, z Bożej miłości na Śląsku książę opolski, Głogówka i Raciborza ogłaszamy wszystkim, którzy treść tego dokumentu usłyszą, że przybyli do nas czcigodni mistrzowie rzemiosła piekarzy w mieście naszym Opolu i usilnie nas prosili, abyśmy raczyli im potwierdzić ich prawa i wolności cechowe. My zaś, uznając słuszność ich prośby oraz z miłości do sług naszych, dokumentem tym na wieczną pamiątkę temuż cechowi piekarzy w mieście naszym Opolu statuty cechowe, jako niżej podane zostały, potwierdzamy. Obecni przy tym byli „stateczny rycerz, a słowutni panosse wierni nassy mili Dypranth Czetrzys marssalek, Bernarth Dometsky starosta oppolsky, Sigmundt Laczno, Zacharyas Czebulka, Jan Janikowsky, Stanislaw Karlinsky, Girzyk Nawoy, kteremu ten list poruczono” [przekazano].

Działo się w Opolu w poniedziałek po świętym... 1531 r.

[w miejscu daty pergamin uszkodzony]

JAN II

dbając o gospodarczy rozwój swojego władztwa, wydawał liczne przywileje, z których największy rozgłos zyskał zawierający 72 artykuły Ordunek Górny z 16 listopada 1528 r.

Wydany w Opolu dokument był przywilejem gwareckim mającym na celu rozwój górnictwa kruszcowego, które w znacznym stopniu zasilalo skarb książęcy. W zamian za przywileje dla miast i gwarków książę otrzymywał część zysków z kopalni. Wtedy również powstały m.in. Tarnowskie Góry, które dzięki temu przywilejowi stały się jednym z większych miast Górnego Śląska. Na rok przed swoją śmiercią w 1531 r. Jan II wydał też przywilej ziemski, w którym m.in. brał w obronę chłopów przed uciskiem ze strony szlachty (tzw. Przywilej Hanuszowy).

Początki cechu piekarzy w Opolu sięgają czasów średniowiecza. Należał on do najważniejszych i najzamożniejszych cechów w mieście. Obowiązkiem jego członków było zapewnienie mieszkańcom miasta wystarczającej ilości świeżego pieczywa na każdy dzień, a także gromadzenie zapasów mąki na czas wojny i nieurodzaju. W zamian za to otrzymali przywilej wyłącznego dysponowania rynkiem pieczywa; piekarzom spoza cechu nie wolno było sprzedawać swoich wyrobów w samym Opolu oraz w odległości mili od miasta. Sprzedaż pieczywa odbywała się w tzw. ławach chlebowych, czyli kramach, których liczba i przynależność były regulowane przez postanowienia statutów cechowych.

Aby na każdą niedzielę chleb i żemły świeże na jatkach były pod karą funta wosku do cechu.

Jeśli któryś po trzykroć mały chleb lub żemły upiekł, ten przez miesiąc nie może wykonywać rzemiosła.

Gdyby piekarzowa żona mówiła rzeczy, które by rzemiosłu szkodę niosły, taki straci pół funta wosku kary do cechu.

Jeśli któryś nietrzeźwy w mieście bywał, taki ma zapłacić do cechu ćwierć halerza.

Ostatnie – aby nie przyjmować żadnego żonatego na naukę rzemiosła.

Na dowód troski naszej książęcej dla owego dokumentu pieczęć ku temu to pismu zawiesić rozkazaliśmy.

Dano w Opolu roku od narodzenia Syna Bożego 1531.

Dokument spisany w języku czeskim, na pergaminie o wymiarach 55 cm na 33 cm. Na odwrocie dokumentu napis: „Pekarsky”. Pod zakładką napis: Stanislai de Karlin dicti Czopidlo manus (ręką Stanisława z Karlina zwanego Czopidło), czyli podpis osoby, która spisała ten dokument. Pieczęć na czerwonym wosku w misce z wosku naturalnego, przywieszona na podwójnym pasku pergaminowym. Wizerunek: herb, na tarczy orzeł, na hełmie taki sam orzeł. Legenda: S. JOHANNIS. DEI. G. DUCIS OPOLIEN. Akta miasta Opolu, sygn. 26